

JOHANNES BRENZ
DOOR
A. L. GERRITSEN.

Johannes Brenz, de hervormer van Wurtemberg, in Duitschland, had zich door zijn grooten ijver voor de hervorming den haat op den hals gehaald van Keizer Karel V en alle Roomsch-gezinden. Twee mannen, die we uit onze Vaderlandsche Geschiedenis maar al te goed kennen, de hertog van Alva en kardinaal Granvelle, hebben zich ook doen gelden in het leven van Dr. Brenz. Diens geschiedenis zal onze jeugdige lezers daarom te meer belang inboezemen.

Toen de Smalkaldische oorlog was uitgebroken en Hall, waar Brenz hoogleeraar was, door de keizerlijke troepen was ingenomen, gaf de bevelhebber — de wreede hertog van Alva — bevel, dat de woning van Brenz allereerst moest worden binnengedrongen en de hervormer dood of levend bij hem moest worden gebracht. En het scheelde maar weinig of Brenz was den ijzeren hertog in handen gevallen. Op het oogenblik dat de Spaansche soldaten zijn woning aan de voorzijde binnenkwamen, kon hij met de zijnen door een achterdeur ontkomen en ondanks de vele gevaren, die hem nog dreigden, een veilige schuilplaats bereiken.

Nog grooter was het gevaar waaraan Brenz blootstond in 1548 tijdens het interim. Het interim was een tijd van betrekkelijke rust, gedurende welken den Duitschen protestanten eenige vrijheden waren veroorloofd, totdat een algemeene kerkvergadering zou worden gehouden. Brenz wilde van dit interim niets weten, omdat hij de bedoeling er van doorzag, n.l. de protestanten langzamerhand weer tot de Roomsche kerk terug te brengen. Dit was oorzaak dat Keizer Karel V den godvreezenden professor ter dood veroordeelde en hij zond kardinaal Granvelle, dien aartsvijand der Evangelische waarheid, om Brenz door middel van een list in handen te krijgen. Maar dat gelukte niet. En toen nam Granvelle zijn toevlucht tot geweld. Hij riep den Raad der stad bijeen en liet allen met een plechtigen eed beloven dat ze niets zouden mededeelen, aan wie ook, van hetgeen in deze vergadering besproken en besloten werd.

Daarop toonde hij den Raad een volmacht van Keizer Karel om Brenz gevangen te nemen en naar Augsburg te voeren. Wilde men

hem behulpzaam zijn om zijn taak te volvoeren, dan zou men de gunst des keizers verwerven, zoo niet, dan had men zijn toorn te vreezen.

De ontstelde raadsheeren meenden dat hun geliefden leidsman niet meer te redden was. Maar God, die zijn trouwen dienstknecht behoedde, had reeds het middel klaar om hem uit te helpen. Een der raadsheeren was n.l. te laat gekomen en had, zonder dat de in zijn papieren snuffelende kardinaal het bemerkte, na de beëdiging zijn plaats ingenomen. En deze raadsheer zond na de vergadering door een zijner vrienden aan Brenz een briefje, waarop in het Latijn deze weinige woorden: vlucht, vlucht, Brenz, zoo spoedig mogelijk.

't Was de 24ste Juni, de dag, waarop Brenz zijn verjaardag vierde. Hij zat met de zijnen, van geen gevaar bewust, aan een vroolijken familie-maaltijd toen het briefje hem bereikte. Zonder iets ter verklaring te zeggen stond hij op, deed een bontjas aan en verwijderde zich, zijn tafelgenooten achterlatend in de veronderstelling dat hij haastig iemand, die gevaarlijk ziek was, een bezoek ging brengen. Dicht bij de stadspoort ontmoette hij den keizerlijken commissaris, die hem niet kende en hem vroeg waar Brenz woonde. Zonder van zijn stuk te raken of door zijn aarzelen zich te verraden wees Brenz hem zijn eigen woning en ging de poort door naar buiten. Langen tijd duurde het eer Brenz veilig een toevluchtsoord vinden kon. Overdag verbergde hij zich in de bosschen en 's nachts bezocht hij, als de kans gunstig was, zijn vrouw en kinderen, die naar een dorp waren verhuisd, waar ze leefden van de weldadigheid van een edelman, die tevens een geloofsgenoot was.

Eindelijk waagde hertog Ulrich van Wurtemberg het, zich het lot van den zwervenden Brenz aan te trekken. Hij liet hem door een vertrouwden dienaar op een zijner kasteelen in veiligheid brengen, maar wou zelf niet weten waar men hem heengevoerd had om, als de Keizer er hem naar vroeg, desnoods onder eede te kunnen verklaren dat hij de schuilplaats van Brenz niet wist.

Intusschen werd er zonder ophouden naar Brenz gezocht en daar er een prijs op zijn hoofd was gesteld, achtte Brenz zich niet meer veilig in Wurtemberg en vluchtte naar Bazel. Eerst toen de Spaansche troepen Wurtemberg verlieten, begaf hij zich weer naar zijn vaderland om zijn kinderen te zien en te verzorgen, die na den

dood van zijn vrouw hulpeloos waren achtergebleven. Hertog Ulrich ontving hem met vreugde en zorgde dat het hem aan niets ontbrak.

Niet lang genoot Brenz te Stuttgart, Wurtembergs hoofdstad, van de rust. Het was bekend geworden dat hij was weergekeerd en een bende Spaansche ruiters kreeg last hem op te sporen. Maar ook ditmaal redde God zijn trouwen dienstknecht. Een bloedverwante van hertog Ulrich hoorde, terwijl ze te Munchen aan 't hof van den Keurvorst van Beieren vertoefde, over de plannen spreken en nog eer de overste met z'n ruiterbende op weg was, wist ze hertog Ulrich er mee in kennis te stellen. De hertog liet nog 's avonds laat Brenz bij zich komen.

„Voor alle dingen”, begon de hertog, „die ik in dit late uur van u verlang, verzoek ik u op alles wat ik u zeggen zal, geen antwoord te geven. Luister dus maar en doe wat God u in 't hart geeft. Ge zijt andermaal in gevaar.”

Nu las de hertog het briefje voor en vervolgde: „ik kan en mag u niet verbergen, want ik wil vrij zijn en met een eed kunnen bevestigen, dat ik niets weet aangaande uw verblijf. Ga in den naam des Heeren en Hij beware uw leven.”

't Was wel erg plotseling dat Brenz dit bericht vernam en wel geschikt om hem allen moed te benemen. Maar zijn vertrouwen op den levenden God schonk hem kracht om een snel besluit te nemen. Hij maakte een buiging voor den hertog en verwijderde zich. Hertog Ulrich was ontroerd en riep hem nog na: „Indien God u liefheeft, zal Hij over uw leven waken!”

Op weg naar huis bleef de veel vervolgde geloofsman een oogenblik staan en hief den blik naar boven, vanwaar hij hulp verwachtte. Toen ijelde hij naar zijn woning, wierp zich op de knieën en beval zich in een ernstig gebed aan in de hoede des Heeren.

Terwijl hij opstond gebeurde er iets vreemds. Het was alsof iemand tot hem zeide: neem een brood en ga de straat op naar de bovenstad; daar zult ge een bovenhuisdeur zien openstaan; ga dat huis binnen en verberg u onder het dak.”

Brenz beschouwde dit als een goddelijke aanwijzing, nam een brood onder den arm en ging op weg. Alle huisdeuren waren gesloten, uitgenomen de laatste; daar ging hij binnen zonder door iemand gezien te worden, klom een ladder op die naar den zolder voerde en zag daar een grooten hoop takkebossen, waartusschen hij zich verbergde.

Den volgenden morgen vroeg reeds rukten de keizerlijke ruiters de stad binnen en bezetten alle uitgangen, waarop de overste zich naar Hertog Ulrich begaf en de uitlevering van den ketter eischte. Op de stellige verklaring van den hertog dat hij niet wist waar Brenz zich bevond en hij dit met een eed wilde bevestigen, verklaarde de overste dat hij van plan was alle woningen der stad nauwkeurig te laten doorzoeken.

Volle veertien dagen was de Spanjaard er mee bezig. Brenz kon van uit zijn schuilplaats duidelijk hooren, wat de menschen op straat en in het huis waar hij verborgen was, er over praatten. Spoedig zou ook deze woning aan de beurt zijn. Dat was op den laatsten dag. Op de knieën liggend in voortdurend gebed, hoorde hij, dat de soldaten alle vertrekken nauwkeurig doorzochten en ten slotte de ladder opkwamen die naar den zolder voerde. Ruw stieten ze hun zwaarden in het hout, enkele takkebossen werden met kracht tegen zijn borst geduwd. Wat er in Brenz omging is niet te beschrijven. Eindelijk hoorde hij, terwijl een zucht van verlichting hem ontsnapte en een dankgebed hem over de lippen kwam, het bevel: „Kom, hier is hij ook niet”.

De overste ging terstond aan den hertog mededeelen wat de huiszoeking had opgeleverd en verklaarde niet te gelooven dat Brenz zich in Stuttgart ophield. Reeds den volgenden dag trokken de ruiters onverrichter zake af. De wijze waarop God, die nog even machtig is als in de dagen toen Hij de raven gebod Elia aan de beek Krith van spijs te voorzien, — Brenz meer dan 14 dagen had doen toekomen wat hij noodig had, is wel waard te worden verteld. Reeds den eersten morgen sloop een kip tusschen het hout en legde dicht bij Brenz' voeten een ei, waarop ze, zonder te kakelen, weer heenging. Brenz nam het ei, gebruikte er een stuk van het brood bij, dat hij had meegenomen en dankte God van harte. Den volgenden dag kwam de kip weer en zoo alle 14 dagen. Maar den 15den dag bleef ze weg. Brenz hoorde van de voorbijgangers die over de gebeurtenissen druk praatten, dat de Spaansche ruiters waren vertrokken. Om zeker te zijn bleef hij nog een dag achter de takkebossen, een dag dien hij doorbracht met vurige dankgebeden voor zijn wonderlijke bewaring, en kroop, toen het donker geworden was, even ongemerkt uit zijn schuilhoek als hij er gekomen was.

Brenz begaf zich dadelijk naar den hertog, die zijn oogen nauwe-

lijks gelooven kon, toen hij den vervolgden professor voor zich zag staan.

„Ditmaal had ik alle hoop dat ge het gevaar ontkomen zoudt, opgegeven”, verklaarde hij en toen Brenz hem had verteld van de wijze waarop hij was gevoed en den angst waarin hij verkeerd had toen de soldaten hun lange zwaarden tusschen de takkebossen staken, stond hij als verslagen. Hij leidde Brenz naar het venster van zijn studeervertrek, viel op de knieën en wilde met zijn beschermeling God danken die op zoo zichtbare wijze dezen uit de hand zijner vijanden had gered.

Hertog Ulrich achtte het echter niet raadzaam Brenz bij zich te houden. Hij stelde hem aan als slotvoogd van een zijner afgelegen kasteelen, een post die Brenz, onder een schuilnaam, twee jaren lang vervulde.

Eerst toen de vrede van Passau was gesloten kon Brenz weer ongehinderd te voorschijn komen. Hij zette zijn arbeid tot algeheele invoering van de hervorming in Wurtemberg voort en mocht toen hij in 1570 stierf, er zich in verheugen dat de taak, die God hem had te doen gegeven, volbracht was.

Eenvoudige oplossing.

Reiziger: Hè juffrouw, wat is 't hier op 't land toch heerlijk; in de stad is 't bijna niet uit te houden.

Juffrouw: Zegt u dat wel, mijnheer. Ik heb al vaak gedacht waarom ze de groote steden toch ook niet op het land bouwen.

Onbedacht.

Onderofficier: Kerels, hoe meer ik jullie onderricht, hoe dommer jullie worden.